

2. Барсуков О.О., Яроцький В.Ю. Мохоподібні зелених насаджень м. Харкова // Лісівництво і агролісомеліорація: Зб. наук. пр.– Харків: УкрНДІЛГА, 2009. — Вип. 116. — С. 250-259.
3. Бачурина Г.Ф., Партика Л.Я. Печеночники и мхи Украины и смежных территорий. — К. : Наук. думка, 1979. — 204 с.
4. Гапон С.В., Гапон Ю.В. Еколого-біологічні особливості епіфітних мохоподібних м. Полтави та її околиць // Екологічні проблеми довкілля та шляхи їх вирішення: матеріали міжнар. науково-практ. конференції «Дев'яті Каршинські читання», Полтава, 2002. — С. 90–92.

ДЕНДРОПАРКИ В СИСТЕМІ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ХАРКІВЩИНИ

Григоренко А.В.

Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління (м. Київ)

Дендропарки як об'єкти природо-заповідного фонду, разом з ботанічними садами та парками-пам'ятками садово-паркового мистецтва є осередками збереження аборигенних та інтродукованих видів дендрофлори. Станом на 01.01.2016 до складу природно-заповідної мережі України входить 19 дендрологічних парків загальнодержавного значення (загальною площею 1472,88 га) та 36 — місцевого значення (295,0965 га).

У складі природно-заповідного фонду Харківщини є два дендропарки, один з них має статус загальнодержавного значення (Дендропарк Харківського національного аграрного університету імені В. В. Докучаєва), інший («Дружба») — місцевого.

Дендропарк ХНАУ імені В. В. Докучаєва розташований на території університету, його площа 22,8 га.

Створення парку розпочалося у 1972 р. на території навчально-дослідного господарства сільськогосподарського інституту на околицях Харкова. Ініціатором і організатором створення дендропарку була кафедра лісівництва на чолі з професором Б. Ф. Остапенко. До закладки дендропарку на площі ніякої деревної рослинності не було, за винятком алейної посадки вздовж дороги і лісових смуг, що відділяли ділянку від ланів дослідного поля [1].

Архітектурно-планувальне рішення проекту дендропарку виконано групою озеленення Львівського лісотехнічного інституту у 1970–1971 рр. під керівництвом А. Д. Жирнова. Під час проведення робіт до проекту періодично вносилися зміни. Не передбаченими планом стали клонові плантації сосни і дуба (близько 5 га) в східній частині дендропарку, клоновонасіннева плантація сосни (1,5 га) північніше декоративного ставка, інтродукційний розсадник та господарський двір з будівлями і теплицею [1].

Підбором рослин, їх розташуванням, створенням композицій займалися працівники кафедри лісівництва ХСПІ під керівництвом професора Б. Ф. Остапенка. Розробка дендрологічної частини проекту і дендроплану здійснювалася на основі досвіду будівництва дендрологічних парків та ботанічних садів у колишньому СРСР. Садивний матеріал живців, саджанців, насіння було придбано у розсадниках Львівського РБУ зеленого будівництва, дендропарках «Тростянець», «Олександрія», «Асканія-Нова», ботанічному саду ХДУ ім. Каразіна, ботанічному саду ім. М. М. Гришка, Краснокутській дослідній станції, розсадниках Харківщини тощо.

Будівництво парку розпочалося навесні 1972 р. зі створення головної алеї, яка була названа «Алеєю учених». Основна колекція деревних рослин була зібрана протягом 1973–1985 рр. Збільшення видового різноманіття найбільш активно відбувалося 1973–1974 (284 види), 1980 рік (82 види), 1983 рік (70 видів). За час існування дендропарку в ньому були випробувані 37 видів деревних порід, які, з ряду причин, або не прижилися, або випали через декілька років після посадки. Низка видів, які збереглися в одиничних екземплярах, висаджувалися у великих кількостях, але багато саджанців загинули у суворі зими 1973–1974, 1985–1986 або виявилися не досить посухостійкими в умовах дендропарку. За даними інвентаризації воосени 1976 року колекція дендропарку нараховувала 330 видів, різновидів і форм дерев та кущів [2].

У травні 1979 р. дендропарк прийнято до складу Ради ботанічних садів України і Молдови, згідно Постанови № 33 від 22 лютого 1991 р. та надано статус державної заповідної території.

На період останньої інвентаризації (1991–1992 рр.) дендрофлора була представлена 701 видом, 64 формами, 152 сортами і гібридами. Найбільш широко представлені родини: Rosaceae (33 таксони), Saprifoliaceae (75), Oleaceae (47), Betulaceae (46), Fabaceae (43), Berberidaceae (40), Pinaceae (33), Aceraceae (29), Hydrangeaceae (28), Salicaceae (26) [2].

На території дендропарку ростуть рідкісні та екзотичні види рослин: ксантоцерас горобинолистий (*Xanthoceras sorbifolia Bunge*), береза карельська (*Betula pendula var. carelica Merckl.*), береза низька (*Betula humilis Schrank*), гінго дволопатева (*Ginkgo biloba L.*), тис ягідний (*Taxus baccata L.*), сосна кедрова європейська (*Pinus cembra L.*) та інші. Парк є навчальною базою студентів ХНАУ імені В. В. Докучаєва.

Для оцінки сучасного стану дендропарку необхідно провести інвентаризацію видового складу дерев і кущів та визначити шляхи реконструкції окремих ділянок з метою збагачення колекції рослин.

Дендропарк місцевого значення «Дружба» займає 51,5 га у м. Лозова (південь області) на схилово-прирічковій місцевості у верхів'ях басейну р. Тернівка, де панували остепнені ділянки, які у середині ХХ ст. були заліснені. У післявоєнні роки було прийняте рішення про створення парку, який розбудовувався за принципами міського саду з низкою розважальних інфраструктур. Рішенням Харківської облради від 27.06.2000 року оголошений природоохоронним об'єктом місцевого значення. Цього ж року в УкрНДІЕП розроблено його проект створення. Парк підпорядкований Лозівській міській раді. Сучасна дендрофлора парку нараховує 62 види дерев і кущів. Територія парку поділена на 15 кварталів. Переважає насадження аборигенних порід віком 60–70 років.

Насадження дендропарку «Дружба» потребують оптимізування шляхом створення нових ландшафтних композицій та збагачення існуючих новими декоративними видами дерев і кущів.

Література

1. Остапенко Б. Ф., Ситнік І. Й. Парки Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва: науково-популярне видання/ Харк. нац. аграр. ун-т. — Харків, 2011. — 184 с.
2. Остапенко Б. Ф., Ситнік І. Й. Дендропарк Харківського агроуніверситету / Харьковский государственный аграрный ун-т. Харьков, 1993. — 122 с.